

Cumhuriyet Dönemi Mimarlarından Mimar Mukbil Kemal Taş ve Isparta-Senirkent Turan İlköğretim Okulu

Architect Mukbil Kemal Taş, One of The Architects of The Republican Period and Isparta-Senirkent Turan Primary School

Serkan Kılıç¹

öz

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ulusal bütünlüğün sağlanmasında etkili olan en önemli alanlardan biri de mimari çalışmalardır. 1923-1930 yılları arasında ağırlık kazanan mimari oluşumlar, Birinci Ulusal Mimarlık Akımı üslubunda inşa edilmiştir. Ulusal mimari bilincin oluşmasında, Türk mimarlar ile birlikte yabancı mimarların da önemli katkıları olduğu bilinmektedir. Mimar Kemalettin Bey, Vedat Tek ve Arif Hikmet Bey ile aynı dönemde yaşamış Mukbil Kemal Taş, özellikle kamu yapıları içerisinde yer alan eğitim binaları alanında önemli projelere imza atmışlardır. Bu projeler sadece başkentle sınırlı kalmayıp il, ilçe ve köylerde de yansıma bulmuştur.

Cumhuriyet'in erken dönemlerinde Anadolu'nun birçok yerinde mekteb-i ibtidailer (ilk mektep) kurulmuştur. Senirkent'teki bölge ahalisinin politik tavrı, okul isminin ilerleyen yıllarda Turan adını almasında etkili olmuştur. Anadolu'nun pek çok yerinde benzer isimlendirmeler yapıldığı gibi günümüzde hala Kahramanmaraş, Kayseri, İzmir ve Van'da Turan ilkokulu ismi kullanılmaktadır.

1928 yılı itibarıyla Senirkent'te inşa edilmeye başlanan Turan İlköğretim Okulu'nun inşaat sürecinde olduğu gibi inşa edilen yapının planında da Anadolu'nun pek çok şehrinde bulunan ilk mekteplerle büyük bir benzerlik bulunmaktadır. Bu çalışmada, I. Ulusal Mimarlık döneminde, Anadolu genelinde inşa edilmiş olan okulların plan, cephe ve malzeme özellikleri incelenerek bugüne kadar literatürde bilinmeyen Senirkent'teki Turan İlköğretim Okulu'yla benzerliklerinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Cumhuriyet Dönemi mimarlarından olan ve Mimar Kemalettin'in ekibinde yer alan Mukbil Kemal Taş'ın, tasarlamış olduğu Isparta-Senirkent'teki Turan İlköğretim Okulu'nun Ulusal Mimarlık ölçeğinde yorumlanması ve özellikle Mimar Kemalettin'in Mukbil Kemal Taş üzerindeki etkilerinin mimariye nasıl yansıdığı ele alınmıştır. Çalışmanın yöntemi durum analizi ve literatür taramasına dayandırılmıştır. Bu yöntem ile ele alınan yapının mevcut durumu detaylı bir şekilde tanıtılmış olup I. Ulusal Mimarlık Akımı üzerine yayımlanmış olan kitap, makale, tez, arşiv belgeleri ve internet sayfalarından istifade edilerek yapının bilim dünyasındaki yeri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Mimari, Cumhuriyet Dönemi, Eğitim Yapısı, Mimar Kemalettin, Mukbil Kemal Taş

ABSTRACT

One of the most important areas that were effective in ensuring national unity in the Early Republican Period was architectural studies. The architectural formations that gained weight between 1923 and 1930 were built in the style of the First National Architecture Movement. It is known that foreign architects as well as Turkish architects made significant contributions to the formation of a national architectural consciousness. Mukbil Kemal Taş, who lived in the same period with architects Kemalettin Bey, Vedat Tek and Arif Hikmet Bey, carried out important projects especially in the field of educational buildings within public buildings. These projects were not limited to the capital, but were also reflected in provinces, districts and villages.

In the early years of the Republic, ibtidai schools (first schools) were established in many parts of Anatolia. The political attitude of the local community in Senirkent was influential in the school's name Turan in the following years. Similar names were used in many parts of Anatolia, and the name Turan Primary School is still used today in Kahramanmaraş, Kayseri, İzmir and Van.

¹ **Corresponding Author | Yetkili Yazar:** Serkan Kılıç, Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi email, serkankilic@akdeniz.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9314-5337>

As in 1928, Turan Primary School, which started to be built in Senirkent, has a great similarity with the first schools in many cities of Anatolia in the plan of the building as well as in the construction process. In this study, it is aimed to analyze the plan, facade and material characteristics of the schools built throughout Anatolia during the I. National Architecture period and to reveal the similarities with the Turan Primary School in Senirkent, which is not known in the literature so far. In line with this purpose, the interpretation of Turan Primary School in Isparta-Senirkent, designed by Mukbil Kemal Taş, one of the architects of the Republican Period and a member of Architect Kemalettin's team, in the scale of National Architecture and especially how Architect Kemalettin's influences on Mukbil Kemal Taş are reflected in the architecture are discussed. The method of the study is based on situation analysis and literature review. With this method, the current situation of the building was introduced in detail and the place of the building in the world of science was evaluated by making use of books, articles, theses, archive documents and internet pages published on the I. National Architecture Movement.

Keywords: National Architecture, Republic Period, Education Structure, Mimar Kemalettin, Mukbil Kemal Taş

GİRİŞ:

Türklerin 11. yüzyılda başlayıp, 13. yüzyılda Moğol baskısı ile artan göçleri Anadolu'da büyük bir Türk nüfusunun toplanmasına sebep olmuştu. Bu nüfus yoğunluğu sayesinde Anadolu'nun büyük kısmı Selçuklular döneminde Türk vatanı haline gelmiş, Senirkent de bu dönemde kurulmuştur (Karaer, 2022). Senirkent, 1370 yılında Oğuz soyundan olan Kayıhan Kabilesine ait Türk aşiretlerinin bölgeye yerleşmesi ile kurulmuştur. Kırac ve sınır anlamına gelen senir sözcüğü ile şehir anlamına gelen kent sözcüğünün birleşmesi sonucu bu ismi almıştır. Başlangıçta küçük bir köyken 1870 yılında Uluborlu Kazasına bağlı bir nahiye konumuna gelmiş ve 16 Haziran 1952 yılında da 5959 Sayılı Kanunla müstakil ilçe olmuştur (Anonim, 2022d).

Giderek artan nüfusu ve Hamidabad Sancağı içerisindeki önemli konumu nedeniyle Senirkent köyü, etraf köyleriyle birlikte 19. yüzyılda nahiye statüsü kazanmıştır. Senirkent nahiyesi zaman zaman hemen yakınındaki Uluborlu nahiyesine bağlanırken bazen de müstakil nahiye olarak idari teşkilatlanmada yerini almıştır. Bu çerçevede başta ibtidai diğer bir ifadeyle sıbyan mektepleri olmak üzere orta ve üst derece okullar Senirkent'te faaliyet göstermiştir. 19. yüzyıl sonları 20. yüzyıl başlarına ait arşiv belgelerine göre Senirkent merkezde ve ayrıca her bir köyünde (İllegüb köyü hariç) sıbyan mektebi bulunmaktaydı. Vilayet salnamelerine göre 1899 tarihinde Senirkent'te, 21 müderrisin 298 talebeye eğitim verdiği 7 medrese, bununla beraber nahiye genelinde yaklaşık 1.000 öğrencinin devam ettiği 16 sıbyan mektebi mevcuttu (Sinav, 2007, 35).

Senirkent merkezinde ön plana çıkan iki ibtidai mektebi daha sonra birleşerek Şehit Muhtar Bey mektebini meydana getiren Hayati İbtidaisi ve Necati İbtidaisi'ydi. Hayati İbtidaisi kasabanın ünlü Turgutlar (bugün Turgutlar Develioğlu Camii) Camii yakınında, Necati İbtidaisi ise diğer bir cami olan Şeyhler Camii mahallesinde bulunmaktaydı. Arşiv kayıtlarına göre 1904 yılında Hayati İbtidaisi'ne Muallim Ali Efendi (BOA., MF.MKT., 955/69), Necati İbtidaisi'ne ise Muallim Abdullah Efendi tayin edilmiştir (BOA., MF.MKT., 968/49).

Senirkentlilerin eğitime verdiği önemin Osmanlı dönemindeki diğer bir göstergesi, ibtidai ve medrese eğitimi arasındaki geçişin sağlanması nedeniyle 1901 yılında yapılan Senirkent Rüştüyesi açılması talebidir. 1901 tarihinde ahali tarafından rüştüye için bir bina inşası ve merkezden muallim talep edilmiş olmasına rağmen, muhtemelen nüfusun azlığı ve ekonomik gerekçelerle muallim tayini yapılamamış ve rüştüye açılmamıştı (BOA., MF. İBT., 238/5). 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ve akabinde iktidarın değişmesini fırsat bilen Senirkentliler rüştüye muallimi taleplerini yeni idareye de yapmıştır. Bu çerçevede atanan muallim ile birlikte Senirkent Rüştüyesi 23 Ekim 1909 tarihinde resmen eğitime başlamıştır (BOA., MF. İBT., 249/26). Döneme ait arşiv evrakında bu tarihte İlegüb karyesi hariç Senirkent'e bağlı her bir köyde ibtidai muallimi bulunduğu, nüfusu 12.000'i bulan nahiyede her yıl 50 öğrencinin rüştüyeye kaydolacağı bilgileri mevcuttur (BOA., MF.İBT., 238/29).

1908 ile 1918 arasında, Türkiye’de geç imparatorluğun birçok ideolojik özlemini ve kültürel karmaşıklığını simgeleştiren yeni bir mimari üslup ortaya çıkmıştır. Mimarlık tarihçileri tarafından sonraları “Birinci Milli Üslup” adı verilen ama o dönemde yaşayanların “Milli Mimari Rönesans” dedikleri eklektik Osmanlı canlandırmacılığı, Türkiye’deki mimarlık söylemi ve pratiği 1930’lara kadar devam etmiştir. Temel fikirler arasında, klasik Osmanlı mimarisinden alınan süsleme unsurları (kubbe, geniş çatı konsolları, sivri kemerler ve çiniler) ile yeni inşaat tekniklerini (betonarme, demir ve çelik) birleştirmek gibi uygulamalar yer almaktadır. I. Ulusal Mimarlık Dönemi üslubunda inşa edilmiş kamu yapıları arasında yer alan Milli Müdafaa Vekâleti Erkek Lisesi, Himaye-i Etfal ve Ankara Gazi Çiftliği İstasyon Binası gibi eserler, köşe ve orta çıkmalarıyla simetrik kütleleri, geniş saçaklı çatıları, kemerli açıklıkları ve cephelerindeki çini panoları ile Osmanlı bezeme motifleriyle dönemin ulusal mimarlık özelliklerini yansıtmaktadır. Bu uygulamalar doğrultusunda yeni bina tipleri, inşa teknikleri ve tasarım ilkeleri sistematik olarak inşa edilmeye başlanmıştır. I. Ulusal Mimari Akım’ının tanınmış mimarlarından olan Vedat Tek ve Mimar Kemalettin, II. Meşrutiyet’ten sonra başlattıkları mimarlık üslubunu Cumhuriyet’in ilk yıllarında da sürdürmüş olup Erken Cumhuriyet Dönemi’nde daha çok Ankara, İstanbul ve İzmir gibi şehirlerde, Osmanlı izlerini taşıyan yapılara imza atmışlardır. Bu mimari üslup Anadolu’nun çeşitli yerlerindeki taşra kasabalarına yayılma göstermiştir. Hükümetin almış olduğu karar ve dışarıya kapalı olduğundan dolayı, 1920’li yıllarda sayıca çok az olan Türk mimarları arasında, ulusal üsluptan farklı yönde çalışan pek olmamıştır. Hükümetin teşvikiyle Vedat Tek ve Mimar Kemalettin önderliğinde Anadolu’da birçok okul, kışla, tren istasyonu gibi kamu yapıları inşa edilmiştir. Mimar Kemalettin, devletin eğitim programlarına uygun olarak yeni medreseler de inşa etmiştir. Bunlar arasında, 1911 yılında tasarladığı Eyüp Reşadiye Mektebi, 1913 tarihli Bostancı İbrahim Paşa Mektebi, 1917 tarihli Üsküdar Ayazma Sultan III. Mustafa Mektebi ve 1915-24 arasına tarihlenen İstanbul Göztepe Mektebi İbtidası yer almaktadır. Mimar Kemalettin’in en iyi bilinen eserlerinden biri olan IV. Vakıf Han’ında kullanılan taş konsollar, mukarnaslar, madalyonlar, gülçeler ve rumi motifleriyle birlikte kemerler arasındaki mavi-beyaz-turkuaz renkli çini süslemelerle okullarda karşılaşmamaktayız. 1931 yılına gelindiğinde, Osmanlı canlandırmacılığı hızla terk edilmiş olup “Yeni Mimari” bir üslup ortaya çıkmıştır. (Aslanoğlu, 2010, 30-36; Bozdoğan, 2020, 34-37; Hasol, 2020, 34; Dasarlı, 2015, 390).

Mukbil Kemal Taş 1909 yılında, Mimar Kemalettin Bey’in Evkaf Nezareti bünyesinde yer alan İnşaat ve Ta’mirât Hey’et-i Fenniyesi’nin başına geçmesiyle Kemalettin Bey’in yanında kendisine bir yer bulmuştur. Mukbil Kemal, Sanayi-i Nefise Mektebi’nde mimarlık eğitimi almış 1911-1917 yılları arasında Vakıflar Bakanlığı’nda çalışmıştır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kariyeri Ankara’da devam etmiş olup, 1924’te Amerika Birleşik Devletleri’ne göç etmiştir. Amerika ise birçok önemli projelere imza atmıştır (Cengizkan, 2003, 112-119).

Bu çalışmada, Cumhuriyet Dönemi mimarlarından olan ve Mimar Kemalettin’in ekibinde yer alan Mukbil Kemal Taş’ın tasarlamış olduğu Isparta-Senirkentte’ki Turan İlköğretim Okulu’nun ulusal mimarlık ölçeğinde plan, cephe ve malzeme özellikleri açısından yorumlanması ve özellikle Mimar Kemalettin’in Mukbil Kemal Taş üzerindeki etkilerinin mimariye nasıl yansıdığı tartışılacaktır. Bugüne kadar literatürde bilinmeyen bu anıtın detaylı olarak tanıtılarak bilim dünyasına kazandırılması amaçlanmaktadır.

1. Senirkent İlk Mektebi/Turan İlköğretim Okulu Tarihi

Senirkentlilerin iktidarı elinde bulunduran İttihat ve Terakki yönetimi ile yakın temasları ve nahiyedeki ideolojik tutum, Hayati ve Necati mekteplerinin birleştirilerek okula Şehit Muhtar Bey ibtidaisi isminin verilmesinden de anlaşılmaktadır. Nitekim Hareket Ordusu mensubu olan Binbaşı Muhtar Bey 31 Mart Vakası’na müdahale sırasında vefat etmiş ve “Hürriyet Şehidi” olarak anılmaya başlanmıştır. Meşrutiyet ve İttihat-Terakki taraftarlığıyla ön plana çıkan Senirkent’te, iktidar değişimi akabinde

(Ağustos 1909) merkez meydanının isminin de “Hürriyet Meydanı” olarak adlandırıldığı ve 3.000’i aşkın Senirkentli gencin meşrutiyet taraftarı mitingler yaptığı İstanbul’a bildirilmiştir (BOA., MF.İBT., 245/18). Senirkent ibtidai mekteplerinin Şehit Muhtar Bey adı altında birleştirilmesi, bölge ahalisinin ideolojik tutumuna işaret etmektedir. Senirkent’te olduğu gibi benzer şekilde Isparta merkez ve Koçhisar’da da aynı isimli ibtidailer kurulmuştur (Sarıçelik, 2009, 35). Bölge ahalisinin politik tavrı, okul isminin ilerleyen yıllarda Turan ismini almasında da etkili olmuştur. Turancılık ideolojisinin etkin olduğu Dünya Savaşı’nın son yıllarında bu ismin söz konusu okula verilmiş olması muhtemeldir. Anadolu’nun pek çok yerinde benzer isimlendirmeler yapıldığı gibi günümüzde hala Kahramanmaraş, Kayseri, İzmir ve Van’da Turan İlkokulu ismi kullanılmaktadır.

Cumhuriyet’in ilanında sonra pek çok vilayette olduğu gibi Senirkent’te de Osmanlı döneminden kalan eğitim kurumları faaliyetlerine devam etmiştir. 1926 yılında çıkarılan İlk Mekteb Müfredatı Programı ise ibtidai mekteplerde önemli bir reformu beraberinde getirmiş, özellikle 1928’de Latin harflerinin kabulü ile geniş çaplı bir okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır (Tuğluoğlu ve Tunç, 2010, 66). Tüm bu gelişmeler ışığında nüfusu da giderek artan Senirkent’te büyük bir ilk mekteb binası ihtiyacı doğmuştur. Birçok il ve ilçe merkezinde de aynı tarihlere tesadüf eden ilk mektep ihtiyacı, Senirkent’te bölge halkının topladığı yardımlarla, inşaatında bilfiil imece usulüyle hizmet veren ahali tarafından 1928 yılı itibariyle inşa edilmeye başlanmıştır (Şekil 1). İnşa edildiği tarihte Senirkent İlk Mektebi olarak isimlendirilen yapı, muhtemelen eski Turan İlkokulu’nun buraya taşınması ile 1932 yılında eğitime başlamıştır. İlk mektep binasının inşaat sürecinde olduğu gibi inşa edilen yapının plan, cephe ve malzeme özellikleri bakımından Anadolu’nun pek çok şehrinde bulunan ilk mekteplerle büyük bir benzerlik göstermektedir. Bunun sebebi bina inşaatında kullanılan tip projenin Ankara’da daha önce uygulanan ve illerden gelen talepler ışığında Milli Eğitim Bakanlığı eliyle taşraya dağıtılan örneğe uygun olmasıdır.

Şekil 1. Senirkent İlk Mektebi İnşaatı-1931 (Anonim, 2022c)

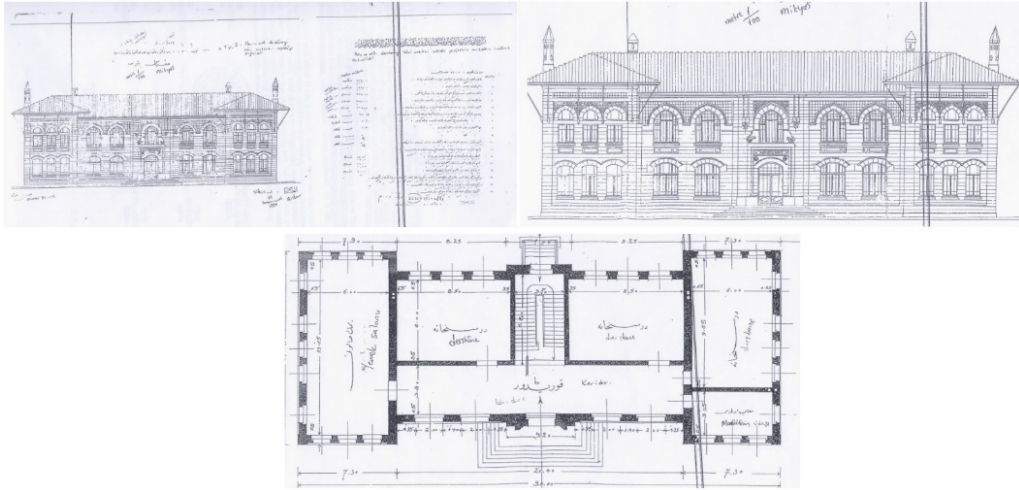
“Beş-altı dershaneyi havi mekteb-i ibtidai projesi” olarak isimlendirilen tip projenin müellifi dönemin ünlü mimarı Mukbil Kemal (Taş)’tır (Cengizkan, 2003, 112-119).

Yakın zamanda Sinop/Ayancık Kurtuluş İlkokulu arşivinde tespit edilen tip proje planı üzerindeki notlardan anlaşıldığı kadarıyla projenin telif tarihi 25 Aralık 1923/25 Kanun-ı evvel 1339’dur (Atıcı, 2021, 439). Söz konusu proje ilk kez Ankara’da 1925 yılında açılan Gazi ve Latife Okulları (bugünkü Ankara/Altındağ Ulus İlk Meclis İmam Hatip Ortaokulu ve Anadolu Lisesi) binasında hayat bulmuş, daha sonra Konya, Denizli, Afyon, Yozgat gibi illerde inşa edilmiş ilkokul ve lise binalarında tip proje olarak uygulanmıştır (Şekil 2, 3).

Şekil 2. Gazi ve Latife Okulları, Ankara-1925 (Anonim, 2016)

Simetrik kurguya sahip olan yapıda giriş orta eksen üzerinden alınmaktadır. Geniş saçaklı ahşap payandalı çatısı, köşelerde ve giriş aksında çıkma yapan, bodrum üzeri iki kattan oluşan yapı I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin özelliklerini yansıtmaktadır (Sahtiyancı ve Yıldızerken, 2020, 602). 1928 itibariyle pek çok ilde başlayan ilk mektep binası inşaatları için Ankara'dan söz konusu bu tip proje planları gönderilmiş, okul inşa edilecek arazinin özellikleri, toplanan yardım paralarının miktarı, bölgenin doğal yapı malzemeleri ve eğitim ihtiyaçları göz önüne alınarak yöredeki ustalarca planlar küçük revizyonlarla hayata geçirilmiştir.

Şekil 3. Mukbil Kemal Taş-1923'e Ait İbtidai Mektebi tip proje planları (Türkmen, 2022, 362)

Senirkent'te aynı tarihlerde inşa edilen Hükümet Konağı (bugünkü çay bahçesi) karşısında, meydan yanında inşa edilen ilk mektep binası yığma taş duvarlarla bodrum+iki kat olarak inşa edilmiştir. Senirkent İlk Mektep binasında uygulanan tip proje hemen komşu ilçe olan Şarkikaraağaç İlk Mektep inşaatında da birebir uygulanmıştır. Bugün Şarkikaraağaç İnönü İlköğretim Okulu olarak kullanılan bu yapı haricinde Afyon Cumhuriyet İlkokulu, Yozgat Cumhuriyet İlkokulu, Düzce/Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu, İzmir Halitbey İlk Mektebi, Afyonkarahisar Kadınana İlk Mektebi aynı tip projeye uygun inşa edilen örneklerdir (Sahtiyancı ve Yıldızerken, 2020, 589-603) (Şekil 4,5). Denizli ilinin Merkez, Çal, Tavas, Buldan, Sarayköy ve Acıpayam ilçelerinin her birinde de aynı tip proje uygulanarak Gazi İlk Mektebi ismini taşıyan altı bina inşa edilmiştir (Özyiğit, 2008, 677-711) (Şekil 6). Yine İzmir, Manisa ve Malatya gibi şehirlerde, benzer plan özelliğine sahip okulların inşa edildiği bilinmektedir (Yazıcı Metin vd., 2023, 453-513) (Şekil 7).

Şekil 4. Şarkikaraağaç İnönü İlkokulu, Isparta-1932 (Anonim, 2022b)

Karaağaçta inşa olunan bir ilkmektep.

Şekil 5. Şarkikaraağaç İlk Mektebi (Anonim, 1999, 233)

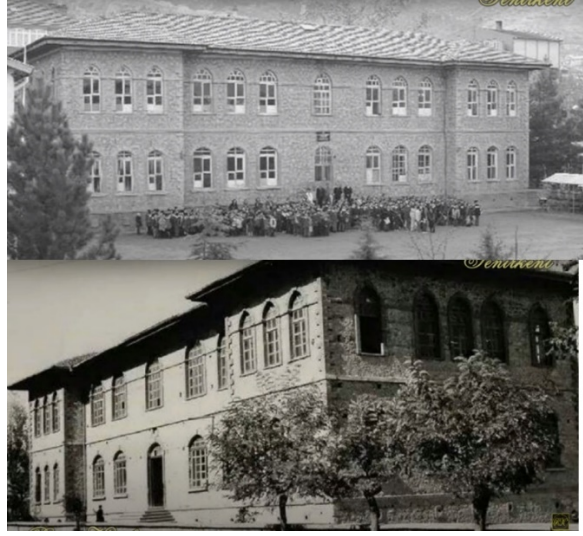

Şekil 6. Denizli İsmet Paşa İlk Mektebi (Anonim, 2022a)

Şekil 7. Soldan sağa; İzmir Darülmuallimat Binası; Manisa Gazi Mektebi ve Malatya Gazi İlkokulu (Yazıcı Metin vd., 2023, 498)

Senirkent Turan İlkokulu binasında 1979 yılına kadar eğitim-öğretime devam edilmiştir. Aynı okul bahçesine devlet tarafından yaptırılan yeni okul 1980–1981 öğretim yılında eğitim-öğretime açılmışsa da günümüzde yıkılmıştır. Tarihi bina 1970’lerde Senirkent Ticaret Lisesi, 1990’larda ise Süleyman Demirel Üniversitesi yüksekokul binası olarak kullanılmıştır (Şekil 8).

Şekil 8. Senirkent Turan İlkokulu Binası yakın tarihli görüntüleri (Kaplan, 2017)

2. Isparta-Senirkent Turan İlköğretim Okulu

Turan İlköğretim Okulu, Isparta İli’nin Senirkent ilçe merkezinde, güneyinde Fevzi Çakmak Caddesi, kuzeyinde Çaldıran Caddesi, Batısında Senirkent-Antalya, Afyon yolu yer almaktadır. Mimar Mukbil Kemal Taş tarafından tasarlandığı anlaşılan okul, 1928 yılında yerel halk tarafından inşa edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan yapı, 2010 yılında restore edilmiştir (Şekil 9, 10, 11).

Şekil 9. Senirkent İlk Mektebi İnşaatı-1932 (Anonim, 1999, 234)

Şekil 10. Senirkent Turan İlköğretim Okulu kuzey cepheden genel görünüm (Kişisel arşivden)

Şekil 11. Senirkent Turan İlköğretim Okulu güneybatı cepheden genel görünüm (Kişisel arşivden)

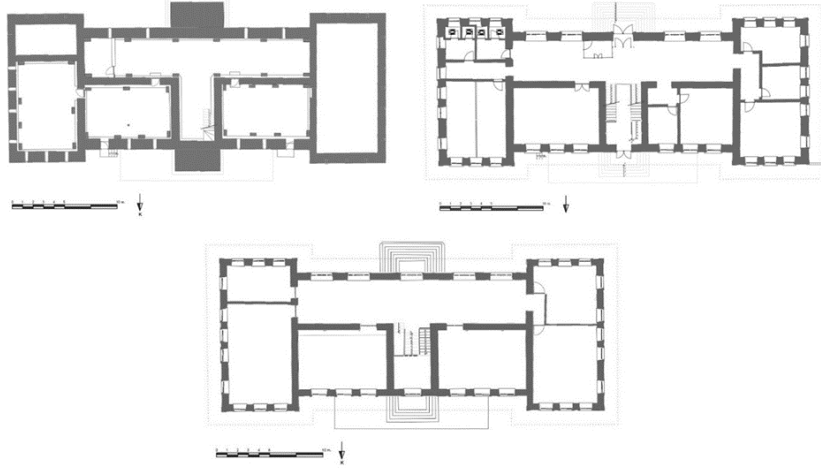
Doğu-batı doğrultusunda uzanan okul, dikdörtgen planlı olup bodrum, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Yapının ana inşa malzemesinde moloz, kabayonu ve kesme taş; Kapı ve pencere çevrelerinde tuğla ve kesme taş; saçaklarda, zemin döşemelerinde, pencere çerçevelerinde, tavanlar ve merdivenlerde ahşap; pencerelerde cam; çatı kaplamasında ise kiremit malzeme kullanılmıştır. Yapıyı desteklemek amacıyla her katta beton kirişler atılmıştır. Okulun batı cephesinin kuzey ve güney kanatlarının zemin seviyelerinde birer adet devşirme malzeme tercih edilmiştir. İnşaat sırasında civardan toplanan taşlar kullanıldığı gibi zemin hizasına yerleştirilen iki devşirme taştan anlaşıldığı kadarıyla yakınlardaki Apollonia kentinden de yapı malzemeleri getirtilmiştir. Bugün hala yerinde olan iki devşirme taştan birisi üzüm salkımı ve asma yaprağı kabartmalara sahipken, diğeri bir mezar anıtıdır. Söz konusu mezar anıtı daha önce okunmuş ve literatüre kazandırılmıştır (Buckler, 1933, 183) (Şekil 12, 13). Yapının duvar kalınlığı bodrum katta 1.03 m.; zemin katta 0.70 m.; birinci katta ise 0.60 m.dir (Şekil 14).

Şekil 12. Senirkent Turan İlköğretim Okulu güney cephenin batı kanadındaki devşirme malzeme (Kişisel arşivden)

Şekil 13. Senirkent Turan İlköğretim Okulu güney cephenin doğu kanadındaki devşirme malzeme (Kişisel arşivden)

Şekil 14. Senirkent Turan İlköğretim Okulu bodrum, zemin ve 1. kat planları (Biz Mimarlık'tan)

Geniş bir avlu içerisinde yer alan okulun avlusuna kuzey ve güneyde açılan kapılardan girilmektedir. Okulun üzeri tuğla kaplamaları kırma çatıyla örtülmüş olup dört yönden geniş saçakla çevrelenmiştir. Saçakların iç yüzleri ise ahşap çitelerin oluşturduğu kare kasetlerle hareketlendirilmiştir (Şekil 15).

Şekil 15. Senirkent Turan İlköğretim Okulu saçak süslemeleri (Kişisel arşivden)

Yapının doğu ve batı cephelerinin köşeleri dışa doğru taşırılarak iki kanatlı olarak tasarlanmıştır. Duvarların birleştiği köşelerde, hem statik açılarından hem de cephelere hareket kazandırmak amacıyla dışa taşkın kesme taşlar kullanılmıştır. Ayrıca her cephede, 0.13 m. genişliğinde hafif dışa taşkın dört sıra silme yer almaktadır. Bu silmeler sayesinde bodrum, zemin ve birinci kat ayrımları vurgulanmıştır. Okulun kuzey-güney ile doğu-batı cepheleri simetrik düzenlenmiştir. Kuzey ve güney cephelerin merkezlerine birer adet 3.38x1.85 m. ölçülerinde dikdörtgen formu ve yuvarlak kemerli okula giriş kapısı konumlandırılmıştır. Kuzey cephedeki kapıya beş basamakla, güney cephedeki kapıya ise sekiz sıra beton basamakla çıkılmaktadır. Her iki kapı, ters "U" yönünde dışa taşkın silmelerle çerçeve içerisine alınmıştır. Kemerlerin hemen üzerinde ise dikdörtgen formu bir kitabelik yer almaktadır. İçe doğru çöktürülmüş olan kitabeliğin yüzeyi boş bırakılmıştır. İki kademeli pencere düzenlemesine sahip olan cephelerde alt kotta 12 adet, üst kotta ise alt kottaki pencerelerin hemen hizası ile okula giriş kapılarının üzerine denk gelecek şekilde toplam 13 adet dikdörtgen formu üst kot penceresi açılmıştır. Alt kottaki pencereler 2.56x1.25 m. ölçülerinde yuvarlak kemerli, üst kottaki pencereler ise 2.77x1.34 m. ölçülerinde sivri kemerli olarak düzenlenmiştir. Ahşap çerçeveli olan pencerelerin dış hatları ile kemerler dışa taşkın düz yüzeyli silmelerle belirginleştirilmiştir. Yapının kuzey cephesinin bodrum katında, yan kanatlarda üçer adet, merkezde ise dört adet olmak üzere toplam 10 adet, 0.25 m. çapında yuvarlak formu havalandırma delikleri açılmıştır. Merkezdeki deliklerin doğu ve batısında

birer adet 0.75x0.86 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu pencere yer almaktadır. Bu pencerelerin kalorifer sisteminde kullanılan kömürlerin bodrum kata aktarılmasında kullanıldığı düşünülmektedir (Şekil 16). Yan kanatların doğu ve batı cephelerinde ise beşer adet benzer formda havalandırma deliklerinin açıldığı görülmektedir. Okulun güney cephesinin merkezine ise sadece dört adet havalandırma delikleri açılmıştır. Yan kanatların doğu ve batı cepheleri de iki kademeli pencere düzenlemesine sahiptir; alt ve üst kotlarda beşer adet pencere yer almaktadır. Bu pencereler kuzey ve güney cephelerde yer alan pencerelerle aynı form ve ölçülere sahiptir.

Şekil 16. Senirkent Turan İlköğretim Okulu kuzey cephe havalandırma delikleri (Kişisel arşivden)

Bodrum katına, okulun kuzey cephenin merkezine açılan kapıdan girildikten hemen sonra batıda yönde yer alan 11 basamaklı ahşap merdivenle inilmektedir. Beton zeminle kaplı olan bodrum katı, kuzey-güney yönde beton kirişlerle desteklenmektedir. Bodrumun merkezinde, "T" planlı bir koridor yer almaktadır. Koridorun kuzeyine, 8.33x5.22 m. ölçülerinde iki adet oda konumlandırılmıştır. Odalara giriş, güney cephelere açılan 0.66 m. genişliğindeki birer adet ahşap kapılardan sağlanmaktadır. Odaların doğu ve batı cephelerinin güneyine açılan kapılardan ise yan kanatlardaki odalara girilmektedir. Ancak batıdaki odaya giriş kapısı kapatılmıştır. Rölöve planından anlaşılacağı üzere batı yöndeki oda, 12.39x5.85 m. ölçülerine sahipken doğudaki oda ise güney yönden kapatıldığı için 8.60x5.85 m. ölçülerindedir (Şekil 17, 18).

Şekil 17. Senirkent Turan İlköğretim Okulu bodrum kata iniş merdivenleri (Kişisel arşivden)

Şekil 18. Senirkent Turan İlköğretim Okulu bodrum koridorundan genel görünüm (Kişisel arşivden)
Okulun zemin katına, kuzey ve güney cephenin merkezine açılan yuvarlak kemerli kapılardan girilmektedir. Zemin katın üst örtüsünde ahşap, zemin döşemesinde ise karo mozaik malzeme kullanılmıştır. Zemin katın merkezinde, güneyde doğu-batı doğrultusunda uzanan ve 21.33x3.95 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir koridor, güneyde ise iki adet oda yer almaktadır. Odalara, koridorun kuzey duvarının merkezine açılan dikdörtgen formlu kapılardan ulaşılmaktadır. Güneydeki girişin hemen karşısında, doğu ve batıda olmak üzere iki adet ahşap merdivenlerle karşılaşılmaktadır. Bu merdivenlerle okulun ikinci katına çıkılmaktadır. Batıdaki merdivenin kuzey alt kısmında, bodruma girişi sağlayan merdivenler bulunmaktadır (Şekil 19, 20).

Şekil 19. Senirkent Turan İlköğretim Okulu zemin kat koridoru (Kişisel arşivden)

Şekil 20. Senirkent Turan İlköğretim Okulu Zemin Kat Koridoru Genel Görünüm (Kişisel arşivden)
Koridorun güney duvarına toplam dört adet yandan şevli pencere açılmıştır. Zemin katın merkezinde yer alan batıdaki odaya 2.86x1.58 m. ölçülerindeki dar bir koridordan geçilerek girilmektedir. Bu koridorun hemen batısındaki kapıdan 5.48x5.09 m. genişliğindeki odaya ulaşılmaktadır. Odanın kuzey duvarının merkezine iki adet dikdörtgen formlu ve yandan şevli pencere konumlandırılmıştır. Koridorun kuzey duvarının merkezine konumlandırılan dikdörtgen formlu kapıdan, 3.62x2.85 m. ölçülerindeki diğer bir odaya ulaşılmaktadır. Odanın kuzey duvarının merkezinde ise diğer

pencerelerle aynı özelliğe sahip bir adet pencere yer almaktadır. Zemin katın merkezinde yer alan doğudaki oda 8.27x5.48 m. ölçülerindedir. Odanın kuzey duvarına, üç adet dikdörtgen formlu pencere açılmıştır.

Koridorun batı duvarının merkezinde, yan kanada girişi sağlayan 1.40 m. genişliğinde kapı konumlandırılmıştır. Bu kapıdan, 4.47x1.81 m. ölçülerindeki dar bir koridora girilmektedir. Koridorun güney duvarına açılan kapıdan 5.81x3.54 m. genişliğindeki odaya ulaşılmaktadır. Odanın batı duvarında bir adet, güney duvarında ise üç adet dikdörtgen formlu pencere yer almaktadır. Koridorun batı duvarının kuzey köşesindeki kapıdan 3.74x3.23 m. ölçülerinde ve yamuk planlı odaya ulaşılmaktadır. Odanın batı duvarına, iki adet yandan şevli ve dikdörtgen formlu pencere açılmıştır. Koridorun kuzey duvarının merkezindeki kapıdan ise 5.86x5.30 m. ölçülerine sahip odaya geçilmektedir. Odanın batı duvarında, merkezden yanlara doğru kaydırılmış iki adet, kuzey duvarında ise üç adet yandan şevli ve dikdörtgen formlu pencere yer almaktadır (Şekil 21).

Şekil 21. Senirkent Turan İlköğretim Okulu zemin kat kuzeybatı köşedeki oda (Kişisel Arşivden)

Zemin kattaki ana koridorun doğu duvarına iki adet kapı konumlandırılmıştır. Bu kapılar, okulun doğusundaki yan kanattaki birimlere geçişi sağlamaktadır. Güney yöndeki kapı, el yıkama lavabolarının olduğu kısım ve iki bölümden oluşan erkekler tuvaletine açılmaktadır. Tuvaletlerin olduğu bölümler, kuzey duvarına yerleştirilen 1 ve 1/2 adet pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey yöndeki kapı ise doğu-batı doğrultusunda uzanan 5.81x1.59 m. ölçülerinde dar bir koridora açılmaktadır. Koridorun doğu duvarının merkezine bir adet pencere konumlandırılmıştır. Koridorun güney duvarındaki dikdörtgen formlu kapıdan el yıkama lavabosunun olduğu kısım ve iki bölümden oluşan bayanlar tuvaletine ulaşılmaktadır. Tuvaletlerin olduğu bölümlerin kuzey duvarına, kadınlar tuvaletinde olduğu gibi pencereler açılmıştır. Koridorun kuzey duvarının batı köşesinde yer alan dikdörtgen formlu kapıdan doğu kanadın kuzeyindeki odaya geçilmektedir. Oda, 7.42x5.77 m. ölçülerinde olup odanın doğu ve batı duvarlarına, diğer pencerelerle aynı form ve ölçülere sahip üçer adet pencere yerleştirilmiştir. Odanın üst örtüsünü desteklemek amacıyla, tavana kuzey-güney yön boyunca ahşap bir kiriş atılmıştır (Şekil 22, 23).

Şekil 22. Senirkent Turan İlköğretim Okulu zemin kattaki erkekler tuvaleti (Kişisel arşivden)

Şekil 23. Senirkent Turan İlköğretim Okulu kuzey duvarının batısında yer alan oda (Kişisel arşivden)

Birinci kat planı, zemin kat ile büyük oranda benzerlik göstermektedir; Birinci kattaki odaların zemin ve tavan döşemelerinde ahşap malzeme kullanılmıştır. Ayrıca, zemin katta olduğu gibi birinci kattaki pencerelerin tamamı, dikdörtgen formlu ve yandan şevli olarak tasarlanmıştır. Birinci katın merkezinde güney yönde doğu-batı doğrultusunda uzun bir koridor, kuzeyinde ise iki adet oda yer almaktadır. Koridorun güney cephesine toplam beş adet pencere açılmıştır (Şekil 24). Koridorun kuzeyinde bulunan batıdaki oda 8.20x5.54 m. ölçülerinde, doğudaki oda ise 8.31x5.56 m. ölçülerindedir. Her iki odanın kuzey duvarına üçer adet pencere konumlandırılmıştır (Şekil 25). Güney yöndeki koridorun batı duvarının merkezindeki kapıdan 2.90x1.08 genişliğindeki dar bir koridora geçilmektedir. Koridorun güneyinde merkezinde yer alan kapı, 5.94x5.47 m. ölçülerine sahip odaya açılmaktadır. Odanın güney duvarına üç adet, batı duvarına ise iki adet pencere yerleştirilmiştir. Pencereler, zemin katta olduğu gibi ahşap çerçelidir. Koridorun kuzeyindeki kapıdan, 7.30x6.01 m. genişliğindeki odaya geçilmektedir. Odanın batı ve kuzey duvarlarında üçer adet pencere yer almaktadır (Şekil 26). Ana koridorun doğu duvarına iki adet düz lentolu kapı açılmıştır. Güney yöndeki kapıdan 6.00x3.36 m. ölçülerindeki odaya ulaşılmaktadır. Oda, güney duvarda üç, doğu duvarda ise bir adet olmak üzere toplam dört adet pencereyle aydınlatılmaktadır. Koridorun doğu duvarının kuzeyine açılan kapıdan 9.38x6.00 m. genişliğindeki odaya girilmektedir. Odanın doğu duvarına dört, kuzey duvarına ise üç adet pencere konumlandırılmıştır (Şekil 27).

Şekil 24. Senirkent Turan İlköğretim Okulu birinci kat koridoru genel görünüm (Kişisel arşivden)

Şekil 25. Senirkent Turan İlköğretim Okulu birinci kat doğudaki oda (Kişisel arşivden)

Şekil 26. Senirkent Turan İlköğretim Okulu birinci kat kuzeybatı köşedeki oda (Kişisel arşivden)

Şekil 27. Senirkent Turan İlköğretim Okulu birinci kat kuzeydoğu köşedeki oda (Kişisel arşivden)

SONUÇ:

Turan İlköğretim Okulu, Isparta İli'nin Senirkent ilçe merkezinde yer almaktadır. 1928 yılında inşa edilmeye başlanan okul, yerel halk tarafından inşa edilmiştir. İnşa edildiği tarihte, Senirkent İlk Mektebi olarak isimlendirilen yapı, muhtemelen eski Turan İlkokulu'nun buraya taşınması ile 1932 yılında eğitime başlamıştır. Bodrum, zemin ve birinci kattan oluşan yapının benzer planlarına Anadolu'nun pek çok şehrinde karşılaşılmaktadır. Bunun en önemli sebebi ise bina inşaatında kullanılan tip projenin Ankara'da daha önce uygulanan ve illerden gelen talepler ışığında Milli Eğitim Bakanlığı eliyle taşraya dağıtılan örneğe uygun olmasıdır. Dönem itibarıyla bu tip projenin müellifinin Mukbil Kemal (Taş) olduğu bilinmektedir (Cengizkan, 2003, 112-119). Söz konusu proje ilk kez Ankara'da 1925 yılında açılan Gazi ve Latife Okulları (bugünkü Ankara/Altındağ Ulus İlk Meclis İmam Hatip Ortaokulu ve Anadolu Lisesi) binasında hayat bulmuş, daha sonra Konya, Denizli, Afyon, Yozgat gibi illerde inşa edilmiş ilkokul ve lise binalarında tip proje olarak uygulanmıştır. 1928 itibarıyla pek çok ilde başlayan ilk mektep binası inşaatları için Ankara'dan söz konusu bu tip proje planları gönderilmiş olup belirli koşullar sağlandıktan sonra bölgenin doğal yapı malzemeleri ve eğitim ihtiyaçları göz önüne alınarak yöredeki ustalar tarafından küçük revizyonlarla hayata geçirilmiştir.

Senirkent İlk Mektep binasında uygulanan tip proje, Şarkikaraağaç İlk Mektep inşaatında da birebir şekilde uygulanmıştır. Bugün Şarkikaraağaç İnönü İlköğretim Okulu olarak kullanılan bu yapı haricinde Afyon Cumhuriyet İlkokulu, Yozgat Cumhuriyet İlkokulu, Düzce/Akçakoca Orhan Gazi İlkokulu, İzmir Halitbey İlk Mektebi, Afyonkarahisar Kadınana İlk Mektebi aynı tip projeye uygun inşa edilen örnekler arasında yer almaktadır (Sahtiyancı ve Yıldızkeren, 2020, 589-603). Ayrıca Denizli ilinin Merkez, Çal, Tavas, Buldan, Sarayköy ve Acıpayam ilçelerinin her birinde de aynı tip proje uygulandığı görülmektedir (Özyiğit, 2008, 677-711).

I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın önemli temsilcilerinden biri olan Mimar Kemalettin, 1927 yılına kadar birçok önemli projede görev almıştır (Yavuz, 1981, 53-76; Çobanoğlu ve Ertuğrul, 2022, 230-231).

Sanayi-i Nefise Mektebi'nde öğrenim gören Mimar, okuldaki eğitimden dolayı diğer mimarlar gibi ulusal mimarlık akımına bağlı kalmıştır. I. Ulusal Mimarlık Akımı başta Ankara olmak üzere tüm şehirlerde etkili olmaya başlamıştır. Özellikle hükümetin desteğiyle I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın özellikleri, sadece kamu binaları değil sivil yapılarda da karşımıza çıkmaktadır. Bu yapılar içerisinde okul, kışla, tren istasyonları gibi yapıların tamamı milli üslupta ele alınmıştır. Evkaf Nezareti bünyesinde yer alan İnşaat ve Ta'mirât Hey'et-i Fenniyyesi'nin başında olan Mimar Kemalettin, milli mimari hakkındaki düşüncelerini öğrencilerine aktararak onların yetişmesine katkı sağlamıştır.

Mukbil Kemal'in çalışmaları dikkate alındığında, özellikle hocası olan Mimar Kemalettin'den esinlendiği ve kendi projedeki tasarımlarını da dönemin ulusal mimarlık ekolüyle harmanlayarak benzer şekilde uyguladığı anlaşılmaktadır. Simetrik kurguya sahip olan Turan İlköğretim Okulu'nda, giriş orta eksen üzerinde yer almaktadır. Geniş saçaklı ahşap payandalı çatısı, köşelerde ve giriş cephelerinde çıkmalara olması, kat ayrımlarının silmelerle vurgulanması ve pencere açıklıklarının sivri kemerli olarak tasarlanması I. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin özelliklerini yansıtmaktadır. Benzer mimari özellikler sadece eğitim yapılarında değil diğer kamu yapılarında da karşımıza çıkmaktadır. Ancak diğer kamu yapıları arasında yer alan kışla ve tren istasyonları gibi yapıların cephelerinde gördüğümüz çini süslemeler, kubbe ve Osmanlı mimarisinden alınan geometrik motiflerle okul yapılarında karşılaşmamaktayız. Özellikle cephe düzenlemesi açısından Selçuklu ve Osmanlı mimari özelliklerin birleştirilmesiyle oluşturulan I. Ulusal Mimari Dönem özelliğine sahip yapıların, Anadolu ölçeğinde tek bir tip proje şeklinde yayılım göstermesindeki en büyük amacın ülke içerisinde mimari bir birliğin oluşturulmasıyla açıklanabilmektedir.

Mimar Kemalettin ve Vedat Tek gibi Mukbil Kemal Taş'ın da Anadolu'da kendine özgün tasarladıkları projelerle karşılaşmamaktadır. Bunun en önemli nedenleri arasında yine hükümetin teşvikiyle hem ülke içerisinde ulus bilincinin oluşturulması gösterilebilir. Hatta milli üslupta yapıların yapılması için kanun bile çıkarıldığı bilinmektedir (Aslanoğlu, 2010, 31). 1924'te Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Mukbil Kemal'in New York'ta "sinema binası" ve "suni plaj", San Fransisco'da "her dine mahsus ibadet yerleri olan beynelmilel mabed" gibi daha yumuşak hatlara sahip ve özgün projelere imza attığı görülmektedir (Cengizkan, 2003, 115-116).

Günümüzde kullanılmayan Turan İlköğretim Okulu, metruk halde kendi kaderine terk edilmiş durumdadır. Yapının zemin ve tavan kaplamalarında yoğun bir şekilde göçüklerin olduğu, pencerelerin kırık, dış duvarların zemin seviyelerinde sıvaların döküldüğü, ahşap merdivenlerde ise çürümelerin gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu hususta, Turan İlköğretim Okulu'nun ivedi olarak koruma altına alınması ve yukarıda tespit edilen sorunlar ışığında aslına uygun bir şekilde onarımının yapılması gerekmektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazar , kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını veya varsa bu çıkar çatışmasının nasıl oluştuğuna ve çözüleceğine ilişkin beyanlar ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

Etik Kurul İzni: Bu makalede etik kurul iznine gerek yoktur, buna ilişkin ıslak imzalı etik kurul kararı gerekmediğine ilişkin onam formu sistem üzerindeki makale süreci dosyalarına eklenmiştir.

KAYNAKÇA:

- Anonim, (1999). *Isparta Vilayeti İdare Coğrafyası 1932*. Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- Anonim (2016). *Ankara Apartmanları*. Erişim tarihi: 18.10.2023.
<https://twitter.com/ankaraapartman/status/728822422892326912?lang=gl>
- Anonim (2022a). Eski Denizli. Erişim tarihi: 11.10.2023.
<https://www.facebook.com/eskidenizli/photos/pcb.3449900815094501/3450034881747761/?type=3&theater>
- Anonim (2022b). Isparta İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim tarihi: 12.09.2023.
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/kulturenvanteri/nonu-lkogretim-okulu>
- Anonim (2022c) Salt Araştırma, Senirkent İlk Mektebi. Erişim tarihi: 18.10.2023.
<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/119975>
- Anonim (2022d) Senirkent Kaymakamlığı, Senirkent Tarihi. Erişim tarihi: 15.09.2023.
<http://www.senirkent.gov.tr/senirkent-tarihi>
- Aslanoğlu, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938*. Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- Atıcı, A. (2021). Sinop-Ayancık'ta Erken Cumhuriyet Dönemi İlkokul Binası: Kurtuluş İlkokulu (Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu), *Sanat Tarihi Dergisi*, 30, 439.
- BOA., MF.İBT., 238/29.
- BOA., MF.İBT., 238/5.
- BOA., MF.İBT., 245/18.
- BOA., MF.İBT., 249/26.
- BOA., MF.MKT., 955/69.
- BOA., MF.MKT., 968/49.
- Bozdoğan, S. (2020). *Modernizm ve Ulusun İnşası, Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Buckler, W. H. (1933). *Monumenta Asiae Minoris Antiqua: Monuments & Documents from Eastern Asia & Western Galatia*. Vol. 4, Manchester Manchester University Press.
- Cengizkan, A. (2003). Mukbil Kemâl Taş (1891-?): Bir Geçiş Dönemi Mimarı, *Arredamento Mimarlık*, XI, 112-119.
- Çobanoğlu, A. V. ve Ertuğrul, Ö. (2022). Kemâlettin Bey, *Mimar*. TDV İslam Ansiklopedisi, (25), s. 230-231.
- Dasarlı, E. (2015). Mimar Kemalettin Bey. *Türk Mimarisinde İz Bırakanlar içinde* (ss. 385-395). T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yayınları.
- Hasol, D. (2020). *20. Yüzyıl Türkiye Mimarlığı*. Yem Yayınları, İstanbul.
- Kaplan, R. (2017). Senirkent - Geçmiş Zaman Olur ki Hayali Cihana Değer. Erişim tarihi: 09.08.2023.
https://www.youtube.com/watch?v=K0KFZUGD6ZU&ab_channel=RecepKaplan

- Karaer, İ. (2022). Senirkent Tarihi 4: Selçuklular Dönemi Anadolu'nun Türkleşmesi. Erişim tarihi: 15.09.2023. <https://dtcfbirlik.com/?p=4856>
- Özyiğit, H. (2008). Cumhuriyetin İlk Mektepleri: Buldan Cumhuriyet Numune Mektebi/Dört Eylül Mektebi. F. Karahan, F. Gül ve M. Köktürk (Ed.), Türk Düşüncesi Yolunda Mehmet Akgün'e Armağan içinde (ss. 677-711). Aktif Düşünce Yayıncılık.
- Sahtiyancı, E. ve Benli Yıldizerken, N. (2020). Cumhuriyet Dönemi İlkokul Yapılarına Akçakoca'dan Bir Örnek: Orhan Gazi İlkokulu, Sanat Tarihi Dergisi, 29/2, 589-603.
- Sarıçelik, K. (2009). Osmanlı Devri Konyası'nda Modern Eğitim-Öğretim (1869-1919) [Yayımlanmamış doktora tezi]. Konya Selçuk Üniversitesi.
- Sınav, S. (2007). 1844-1845 (H. 1260-1261) Tarihli Temettuat Defteri'ne Göre Uluborlu Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Tuğluoğlu, F. ve Tunç, T. (2010). 1926 İlköğretim Müfredatı ve Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Ekonomik Hedefleri, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 26 (76), 55-98.
- Türkmen, K. (2022). Denizli'de Erken Cumhuriyet İdeolojisinin Temel Taşları, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 18 (35), 355-393.
- Yazıcı Metin, N., Şahin, S., Sönmezer, Ş., Seçkin, S. ve Aytaç, N. (2023). İstanbul Fatih'te Birinci Ulusal Mimarlık Üslubundaki Eğitim Yapıları, Sanat Tarihi Yıllığı, 32, 453-513.

EXTENDED SUMMARY

Senirkent was founded in 1370 with the settlement of the Turkish tribes belonging to the Kayıhan Tribe of Oghuz descendants in the region. It took this name as a result of the combination of the word *senir*, which means barren and border, and the word *kent*, which means city. Initially a small village, it became a sub-district of Uluborlu District in 1870 and became an independent district on June 16, 1952 with the Law No. 5959 (Anonymous, 2022d).

Due to its growing population and its important position in Hamidabad Sanjak, Senirkent village, together with its surrounding villages, gained the status of a district in the 19th century. Senirkent sub-district was sometimes connected to the nearby Uluborlu sub-district and sometimes took its place in the administrative organization as an independent sub-district. Within this framework, middle and upper secondary schools, especially *ibtidai*, or primary schools, operated in Senirkent. According to archival documents from the late 19th and early 20th centuries, there were primary schools in the center of Senirkent, as well as in each of its villages (except the village of *İllegüb*) (Sinav, 2007, 35).

Another indication of the importance attached to education by the people of Senirkent during the Ottoman period is the request to open Senirkent Junior High School in 1901 in order to ensure the transition between *ibtidai* and *Madrasa* education. In 1901, although a building for a junior high school was constructed by the locals and a teacher was requested from the center, probably due to the small population and economic reasons, a teacher could not be appointed and the junior high school could not be opened (BOA., MF.İBT., 238/5). Taking advantage of the proclamation of the Second Constitutional Monarchy in 1908 and the subsequent change in the government, the people of Senirkent made their request for a teacher of the school to the new administration. Within this framework, Senirkent Junior High School officially started education on October 23, 1909 with the appointed teacher (BOA., MF.İBT., 249/26).

In this study, the interpretation of Turan Primary School in Isparta-Senirkent, designed by Mukbil Kemal Taş, one of the architects of the Republican Era and a member of Architect Kemalettin's team, in the scale of National Architecture and especially how Architect Kemalettin's influences on Mukbil Kemal Taş are reflected in the architecture are discussed.

The building, which was called Senirkent Primary School at the time of its construction, probably started education in 1932 when the old Turan Primary School was moved here. The type project applied in Senirkent Primary School building was also applied in Şarkikaraağaç Primary School construction. Apart from this building, which is used today as Şarkikaraağaç İnönü Primary School, Afyon Cumhuriyet Primary School, Yozgat Cumhuriyet Primary School, Düzce/Akçakoca Orhan Gazi Primary School, İzmir Halitbey Primary School, Afyonkarahisar Kadınana Primary School are among the examples built in accordance with the same type project (Sahtiyancı and Yıldızken, 2020, 589-603). It is also seen that the same type of project is implemented in each of the Central, Çal, Tavas, Buldan, Sarayköy and Acıpayam districts of Denizli province (Özyiğit, 2008, 677-711).

Similar plans of the building consisting of a basement, ground floor and first floor are encountered in many cities in Anatolia. The most important reason for this is that the type project used in the construction of the building is in accordance with the sample that was previously implemented in Ankara and distributed to the provinces by the Ministry of National Education in the light of requests from the provinces. It is known that the author of this type of project was Mukbil Kemal (Taş) (Cengizkan, 2003, 112-119). This project was first realized in the Gazi and Latife Schools (today's Ankara/Altındağ Ulus First Assembly Imam Hatip Secondary School and Anatolian High School) opened in Ankara in 1925, and was later applied as a type project in primary and high school buildings built in provinces such as Konya, Denizli, Afyon and Yozgat. As of 1928, such project plans were sent from Ankara for the construction of primary school buildings in many provinces, and after certain conditions were met, the plans were realized with minor revisions by local craftsmen, taking into account the natural building materials and educational needs of the region.

Considering the works of Mukbil Kemal, it is understood that he was inspired especially by his teacher, Architect Kemalettin, and that he applied his own designs in the project in a similar way by blending them with the national architectural school of the period. The entrance is located on the central axis of the symmetrical building. The roof with wide eaves and wooden buttresses, the protrusions on the corners and entrance facades, the floor separations emphasized by molding and the window openings designed with pointed arches reflect the characteristics of the First National Architecture Period. Similar architectural features can be seen not only in educational buildings but also in other public buildings. The buildings characteristic of the First National Architecture period, which were created by blending Seljuk and Ottoman architectural features, can be explained by the fact that the biggest purpose in the spread of the buildings in the form of a single type project in Anatolia can be explained by the creation of an architectural unity within the country.

The building, which is not in use today, is abandoned to its own fate. It has been determined that the floor and ceiling coverings of the building are heavily dented, the windows are broken, the plaster has fallen off at the ground level of the exterior walls, and the wooden stairs have decayed. In this regard, Turan Primary School should be taken under protection immediately and repaired in accordance with the original in the light of the problems identified above.